

Ayahuasca antoloogia

LUIS E. LUNA
STEVEN F. WHITE

Ayahuasca antoloogia

Kohtumised Amasoonia
püha taimega

ESTRA

Eesti Transpersonaalne
Assotsiatsioon

Originaali pealkiri:

Ayahuasca Reader, Encounters with the Amazon's Sacred Vine

Edited by Luis Eduardo Luna and Steven F. White

Compilation © copyright 2016 by Luis Eduardo Luna and Steven F. White

Text and art © copyright by individual authors

Foreword © copyright 2016 by Ralph Metzner

Preface to the Second Edition © by Luis Eduardo Luna and Steven F. White

Introduction and Translations © by Luis Eduardo Luna and Steven F. White
unless otherwise indicated.

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in any retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photo-copying, recording, or otherwise without the prior permission of the publisher, except for the quotation of brief passages in reviews.

Published by Synergetic Press.

1 Bluebird Court, Santa Fe, NM 87508

24 Old Gloucester St. London, WC1N 3AL England

Tõlkinud: Jürgen Innos, Melinda Maarjalill, Kadre Vaik,
Robert Napp, Janne Kukk

Toimetanud: Leelo Laurits

Kujundanud: Kaarel Kivikangur

© 2019 Eesti Transpersonaalne Assotsiatsioon

Ümbrisel fragment Anderson Debernardi maalilt „Trance Shamanico“.

Kasutatud autori loal.

Trükkinud trükikoda AS Pakett

ISBN 978-9949-7289-3-0

www.transpersonaalne.ee

SISUKORD

<i>Eessõna</i>	11
<i>Ralph Metzner</i>	
<i>Eessõna teisele väljaandele</i>	17
<i>Luis Eduardo Luna ja Steven F. White</i>	
<i>Sissejuhatus</i>	25

I OSA

AYAHUASCA MÜÜDID JA ISIKLIKUD KOGEMUSED

Tõlkinud Melinda Maarjalill

<i>Yajé. Müüt ja rituaal</i>	72
<i>Gerardo Reichel-Dolmatoff</i>	
Loomismüüt	76
<i>Gerardo Reichel-Dolmatoff</i>	
Külaskäik teise taevasse. Sionade lugu yajé-kogemusest	81
<i>E. Jean Matteson Langdon</i>	
<i>Santa Catarina Riiklik Ülikool, Brasiilia</i>	
Kaks ayahuasca müüti kašinavadelt Kirde-Brasiiliast	101
<i>Elsje Maria Lagrou</i>	
Väädi mütoloogiad	110
<i>Oscar Calavia Sáez</i>	

Huaorani müüt esimesest <i>miiyabu</i>'st (<i>ayahuasca</i>-väädist)	119
<i>Jonathon S. Miller Weisberger</i>	
Initsiatsioonikogemus	126
<i>Jean-Pierre Chaumeil (jutustanud Alberto Prohaño)</i>	
Selle maailma valgus	140
<i>Don Hilario Peña</i>	
Unámarai, <i>yajé</i> isa	147
<i>Hugo Niño</i>	
Lõpuks näed sa jumalat	155
<i>Fernando Payaguaje</i>	

II OSA

AYAHUASCA KULTUURILISED ASPEKTID

Tõlkinud Jürgen Innos

Mõnedest Amazonase piirkonna ja Orinoco tähelepanuväärsetest narkootilistest ainetest	192
<i>Richard Spruce</i>	
Teadaovalt esimene trükis ilmunud viide <i>ayahuasca</i>'le	200
<i>José Chantre y Herrera</i>	
Droog, mis muudab mehed julgeks	204
<i>Gordon MacCreagh</i>	
Tee leidmine	213
<i>Michael Harner</i>	
<i>Yajé</i>-seanss	221
<i>Gerardo Reichel-Dolmatoff</i>	
<i>Yagé</i>-nostalgia	233
<i>Scott S. Robinson</i>	
Odad videvikus. Elu ja surm Amazonase džunglis	244
<i>Philippe Descola</i>	

Üks jõgi. Rännakud ja avastused Amazonase vihmametsades	249
<i>Wade Davis</i>	
Jaaguaristumine	254
<i>William Torres C.</i>	
Jaaguar, kes ei öelnud oma palveid. Polaarsuste muutumine Amazonase ülemjooksu piirkonna rahvaste šamanismis	261
<i>Françoise Barbira Freedman</i>	
Montaaž	277
<i>Michael Taussig</i>	
Mustriteraapia	291
<i>Angelika Gebhart-Sayer</i>	
Tervendavad icaro'd Peruu vegetalismo's	299
<i>Susana Bustos, PhD</i>	
Muutuste jõge jälgides. Tervendava ayahuasca-rituaali mitmemõõtmeline tõlgendus	309
<i>Petra Bokor, Ede Frecska, Lajos Horvath, Attila Szabo</i> <i>Ungari etnobotanika ja ayahuasca uurimise meeskonnast HEART</i>	
Läbi tühjuse. Kognitiivne raport	323
<i>Jan Kounen</i>	
Kakskümmend aastat hiljem	329
<i>François Demange</i>	
Mõned tähelepanekud ayahuasca-kogemuste fenomenoloogias	332
<i>Luis Eduardo Luna</i>	
Ayahuasca kui vastumürk	370
<i>Jeremy Narby</i>	

III OSA

UUED RELIGIOONID: SANTO DAIME, BARQUINHA JA UNIÃO DO VEGETAL (UDV)

Tõlkinud Melinda Maarjalill

Hümnid	392
Portugali keelest tõlkinud Robert Napp	
<i>Raimundo Irineu Serra kiituslaulud</i>	
<i>Sebastião Mota de Melo kiituslaulud</i>	
<i>Alfredo Gregório de Melo kiituslaulud</i>	
<i>Daniel Pereira de Matose kiituslaulud</i>	
<i>Francisca Campos do Nascimento kiituslaulud</i>	
Nägemuste raamat. Teekond Santo Daimeni (katkend)	405
<i>Alex Polari de Alverga</i>	
Ebatavaline kogemus <i>hoasca</i>'ga. Õpetusi õpetajalt	423
<i>Dennis J. McKenna</i>	

IV OSA

AYAHUASCA KIRJANDUSES

Tõlkinud Kadre Vaik

Keeris (<i>La vorágine</i>)	434
<i>José Eustasio Rivera</i>	
Yagé kirjad	436
<i>Allen Ginsberg</i>	
Chazúta küla lamistod	441
<i>F. Bruce Lamb</i>	
Ino Moxo kolm poolt	450
<i>César Calvo</i>	
Ayahuasca ehk mis tuleb pärast	481
<i>Mario Villafranca Saravia</i>	
Tagasipöördumine	488
<i>Ib Michael</i>	

Õhkjad veed	492
<i>Néstor Perlongher</i>	
Hispaania keelest tõlkinud Janne Kukk	
Kõrva sosistava hääle ema	499
<i>Alfonso Domingo</i>	
Rio Napo	509
<i>Dale Pendell</i>	
Truu taimedele	511
<i>Steven F. White</i>	
Ayahuasca minu kunstis ja filosoofias	520
<i>Alex Grey</i>	
Ayahuasca (<i>Banisteriopsis caapi</i>)	522
<i>Juan Carlos Galeano</i>	
Naine, kes ma võinuks olla	523
<i>Esthela Calderón</i>	
Yacumama laul	526
<i>Ana Varela Tafur</i>	
Tseremoonia	527
<i>Percy Vilchez Vela</i>	
Ayahuasca kinkis mulle loo	530
<i>Graham Hancock</i>	
<i>Ayahuasca kunstis. Illustratsioonide nimekiri</i>	535
<i>Bibliograafia, muusika, filmid</i>	537
<i>Lisa. Valik luuletusi originaalkeeles</i>	567
<i>Kaasautoritest</i>	583
<i>Registrid</i>	599

EESSÕNA

Ralph Metzner

Ayahuasca'st on saanud kultuurilise transmigratsiooni nähtus – olles varem vaid Amasoonia hõimušamaanide poolt kasutatud puhastava toimega salajane ravimtaimejook, on see nüüdseks liikunud linnastunud rahvastiku keskustesse Brasiilias, Colombias ja Peruus. Nendes riikides on *ayahuasca* najal esile kerkinud kolm spetsiifilist religioosset kirikut, milles kasutatakse oma tseremooniates „teed“. Neošamanistlikud hübriidsed rituaalid *ayahuasca*'ga on hakanud arenema ja liikuma Põhja-Ameerika ja Euroopa linnadesse, pälvides nii kohalikul kui rahvusvahelisel tasandil ka arstide ja psühholoogide tähelepanu, kelle huvi köidavad imetabased tervenemised ja psühhosomaatiliste sümptomite, samuti pikaagekse depressiooni ja ärevusnähtude leevenemine.

See kultuuriline piiriületus on avanud uue sissetulekuallika seiklus-himulistele *ayahuasquero*'dele, kes nägid nõudlust juhatada uudishimulikke lääne inimesi mitte ainult selle paljulubava eksootilise ravimi rituaalse kasutamise juurde, vaid ka Amasoonia keeruka müütilise kosmoloogia juurde.

Nende kogemused seadsid lääne inimeste aktsepteeritud materialistlikule meditsiinimudelile radikaalse väljakutse: *ayahuasca*'ga ravitsejad ei kasuta oma jooki patsiendi haigust põhjustavate viiruste või bakteritega võitlemiseks või nende kõrvaldamiseks. Selle asemel joovad ravitseja ja patsient koos puhastava toimega hallutsinatoorset jooki, seejärel hakkab ravitseja laulma tervendavaid laule *icaro*'id, mida ta oma šamaanitreeningus õppinud on. Need laulud äratavad „vaimud“, kellega lauljal on loodud suhe või liit, ja siis sisenevad need vaimud inimese

kehasse, või õigemini inimesesse tervikuna ehk et nii tema kehasse, vaimu kui ka meelde, ja hakkavad teda tervendama seestpoolt. Joogil on tugev puhastav toime; oksendamist, mida lääne inimesed tüüpiliselt haiguse tunnuseks peavad, kogetakse siis toksiliste tunnete, mõtete ja aistingute ootamatult kiire väljutamisena, peale mida tunneb inimene end lausa eufooriselt „kergema“ ja „selgema“.

Käesolev raamat, mille üks koostajaid on mu sõber Luis Eduardo Luna, ja mu oma esseede kogumiku toimetatud väljaanne „Sacred Vine of Spirits – Ayahuasca“ tulid mõlemad välja 1999/2000, ja sellest ajast saati on avalik huvi *ayahuasca* suhtes tohutult kasvanud ja üha laieneb. Mõlemast raamatust on just ilmunud kordustrukid ja need raamatud asetuvad nende tosina raamatu sekka, milles inimesed detailselt kirjeldavad isiklike kogemusi *ayahuasca* abil tervenemisest. *Ayahuasca*-tseremooniatest on tehtud mitmeid filme, kus oma lugusid jagavad inimesed, kes on olnud sügavalt puudutatud „tee“ tervendavate omaduste kogemisest.

Minu raamatus on peatükke botaanikast, keemiast ja farmakoloogiast ning eriliste kogemuste kirjeldusi üle kahekümnel enamasti lääne päritolu inimeselt. Käesoleva raamatu on koostanud Steven F. White ja Luis Eduardo Luna, Colombias sündinud antropoloog, kelle doktoriväitekirja pealkiri oli „Vegetalismo: Shamanism among the Mestizo Population of the Peruvian Amazon“, ning sellesse raamatusse on oma eripärase panuse andnud üle kuuekümne inimese: põlisrahvaste inimesed, mestiitsid, euroameeriklased. Minu meelest on eriti intrigeerivad varem tõlkimata kirjeldused mõnede põliskultuuride algupärasest loomismüütidest: kuidas *ayahuasca* valmistamise ja kasutamise teadmised tulid „inimestega kaasa taevases laevas“; kuidas selle eesmärgiks oli õpetada inimestele, kuidas edukalt kohaneda vihhametsa keskkonnaga; kuidas paratamatult on meil hirm universumi tundmatute aspektidega silmitsi seistes; kuidas seda jooki saab ja peab kasutama tervendamise eesmärgil, aga mida mõnikord kasutatakse ka nõiduse läbi võimu saamiseks oma vaenlaste üle. Viimane on üks asi, mida naiivsed lääne inimesed, kes on nii-öelda „põlise tarkuse traditsioonide“ idealiseeritud käsitluse lummuses, tihti ei mõista. Teatud ringkondades on palju arutletud mõnede isehakanud (nii euroameeriklaste kui põlisameerik-

laste) „šamaanide“ seksuaalselt ja rahaliselt eksploateeriva käitumise üle. Kahtlemata leidub praktikuid, kes kuritarvitavad oma ametit, on korrumpeerunud ja huvituvad rohkem rikkusest kui tervisest; selliseid leidub ka ühiskondades, kus ravimisega seotud ametid on karmimalt reguleeritud kui Lõuna-Ameerika mestiitside kogukondades. Tervendamise puhul, nagu ka muudel aladel, ei tohiks pimesi lähtuda võõraparastest müstilistest ravimeetoditest, vaid tundmatuid meetodeid tuleb tundma õppida ning nende üle otsustades kasutada tervet mõistust.

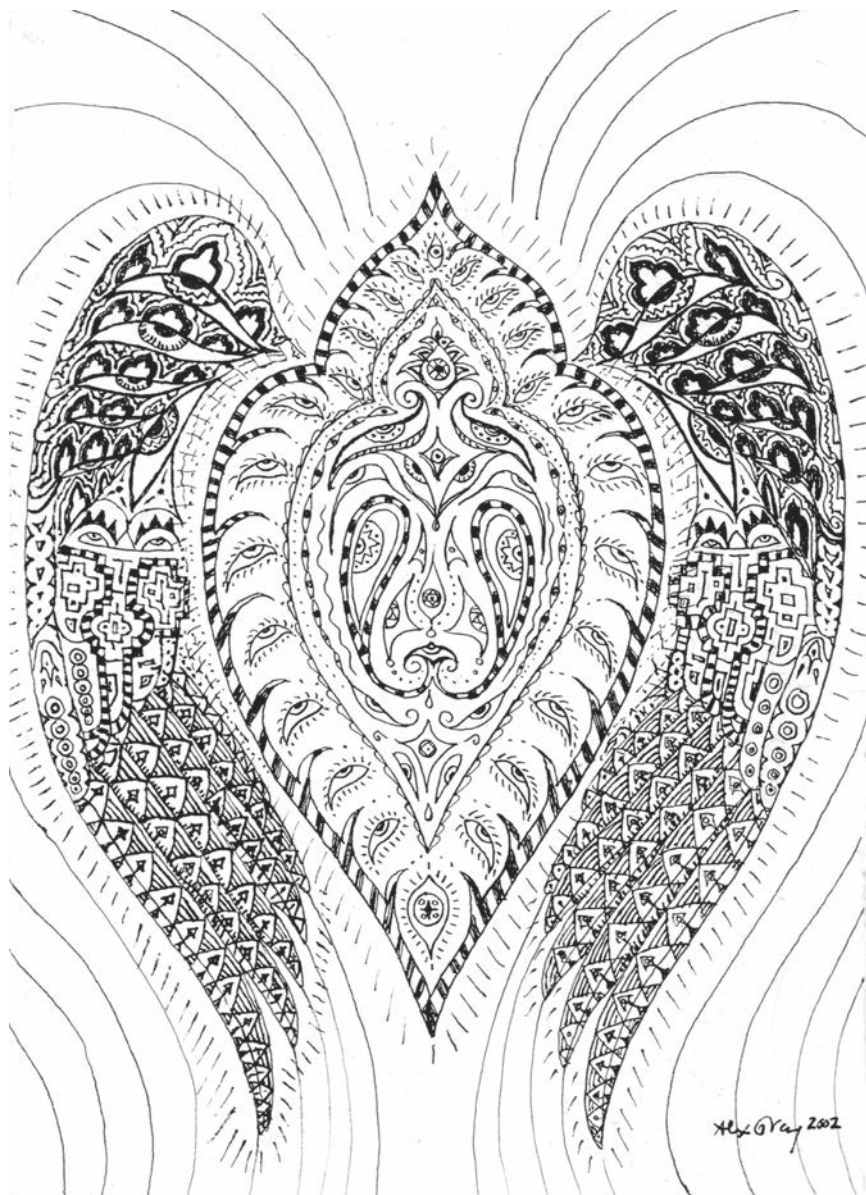
Teine osa sisaldab väärtuslikke väljavõtteid osalusvaatlejate kirjutistest, kes Lõuna-Ameerika mandri šamanistlikke kultuure esimestena uurisid: etnobotaanikud nagu Richard Spruce XIX sajandil ja Geraldo Reichel-Dolmatoff XX sajandil; antropoloog Michael Harner, kes on teinud ehk rohkem kui keegi teine selleks, et Lääne ühiskonnale tutvustada šamanistliku rännaku praktikaid kui teaduslikult valideeritud viisi avardada ja süvendada oma teadmisi maailmast. Samuti leidub selles *ayahuasca* ja *yajé* või *yagé*ga seotud kogemuste kirjeldusi kartmatutelt Lääne poeetidelt ja kirjanikelt nagu Allen Ginsberg ja William Burroughs, kes ei kartnud loobuda sellest turvatundest, mida läänelik kognitiivne maailmavaade pakub. Selles on lugusid sellistelt inimestelt nagu Michael Taussig, kes võitlevad põlisrahvaste tarkuse kadumise vastu ja kritiseerivad teravalt eksploateerivaid koloniaalrežiime, mis on sellel mandril domineerinud 500 aastat; need autorid väidavad, et *ayahuasca* kasutamine on olnud meetod, kuidas pärismaalaste hõimud kaitsevad oma maailma koloniaalse rüüstamise eest. Viljakas filmilooja ja maadeuurija Wade Davis on selles raamatus esindatud väljavõttega oma raamatust „One River“, mis on ilus ja liigutav mitmemõõtmeline teekond läbi paljude kultuuride suurel Lõuna-Ameerika mandril. Selles raamatus on katkendeid loomismüütidest ja lauludest, mis pärinevad kolmest religioosest Brasiilia kogukonnast – *União de Vegetal*, *Santo Daime* ja *Barquinha* –, kus *ayahuasca*’t rituaalselt kasutatakse. Nendes kirikutes ei ole *ayahuasca* kasutamise esmaseks eesmärgiks tervendamine, vaid kogukonna sidususe ja kuuluvustunde loomine. Veel on selles raamatus nägemuslike kogemuste kirjeldusi kaasaegsetelt autoritelt nagu romaanikirjanik César Calvo ja luuletaja Allen Ginsberg. Väga särav on ka etnobotaaniku ja biokeemiku Dennis McKenna lugu, kes

on koos oma venna Terrence McKennaga kirjutanud autobiograafilise raamatu „Brotherhood of the Screaming Abyss“. Dennis kasutab oma kirjutises teadmisi taimede biokeemiast, ta kirjeldab fotosünteesi molekulaarprotsesse ning kuulutab ette, et inimese evolutsioonis saabub selline arengutase, kus seniseid loodusteadusi hakatakse ühendama vaimsete kogemustega seotud teadustega.

See raamat on sisekaemuste ja avastuste aardelaegas – ma julgustan teid seda lugema ning lubage nendel sügavatel ja poeetilistel visioonidel end inspireerida.

Ralph Metzner, PhD

*„The Unfolding Self“ ja „Green Psychology“ autor,
„Sacred Vine of Spirits – Ayahuasca“ toimetaja*

Alex Gray, „Ayahuasca ingel“, 2002. Tušš, paber, 9 x 11 tolli.

EESSÕNA TEISELE VÄLJAANDELE

Luis Eduardo Luna ja Steven F. White

Sellest ajast alates, kui viieteist aastat tagasi esimene „*Ayahuasca* antoloogia“ välja anti, on globaalne huvi *ayahuasca* suhtes eksponentsiaalselt kasvanud. Samaaegselt on toimunud kahesuunalise vooluga nähtus: mõned inimesed üle kogu maailma reisivad Peruuksse, Colombiasse, Ecuadori ja Brasiiliasse, et kogeda *ayahuasca*’t erinevates kontekstides, samal ajal kui teised saavad kontakti pühade taimedega praktikute (nii pärismaiste kui muust rahvusest) vahendusel, kes töötavad *ayahuasca*’ga maades, mis on väga kaugel selle joogi algupärasest kodust Amasooniast. Tulemuseks on teadlikkuse suurenemine *ayahuasca* erakordsetest kasutusvõimalustest teraapias, isikliku ja kollektiivse vaimse arengu ja loomingulisuse vallas ning sellele lisaks toimub *ayahuasca* väärtustamine teaduslike uuringute objekti ja töövahendina. Samaaegselt on põlisrahvaste kogukonnad Amazonase madalikul ja kaugemal hakanud *ayahuasca*’t kasutama olulise elemendina oma pärismaise identiteedi säilitamiseks ja tugevdamiseks (vt Rose 2010, Langdon ja Rose 2014, Pantoja 2014), sarnane nähtus toimus XIX sajandil Põhja-Ameerika põlisrahvaste kultuuris, kus pärismaise vaimuse taaselustamiseks kasutati *peyote*’t (peioote-uimakaktust).

Ajalooliselt peaks *ayahuasca*’t mõtestama laiemas kontekstis, arvestades Ameerika põlisrahvaste maakasutusviise ja taimede tundmist. Ameerika põlisrahvad õppisid tundma ja viljelesid paljusid taimi (mis tänaseks on kogu maailma toidulaual elementaarseks muutunud), nagu näiteks kartul, mais, maniokk, oad, tomatid, kabatšokk, kõrvits, kinoa ja paljud teised; kolm kõige laialdasemalt levinud stimulant

tubakas, koka ja šokolaad; ravimtaimed, sealhulgas hiniini ja kuraare (noolemärk) valmistamiseks vajalikud taimed, millest kunagi tehti ka lihasrelaksante, mida kasutati südameoperatsioonidel; ja muidugi kautšuk, mis mängis nii olulist majanduslikku rolli (ehkki Amazonase madaliku põlisrahvastele olid sellel traagilised sotsiaalsed tagajärjed) autotööstuse revolutsiooni vallandumisel.

Samuti on väga oluline arvesse võtta, et *ayahuasca* on vaid üks paljudest psühhotroopsetest taimedest ja seentest, mida Ameerika põlisrahvad on ammustest aegadest saadik laialdaselt kasutanud; näiteks on teada: peioote-kaktuse (*Lophophora williamsii*) kasutamine üle kolme tuhande aasta (Schultes ja Hofmann 1979:132); San-Pedro siilikkaktuse ja teiste siilikkaktuste (*Trichocereus*) rituaalne kasutamine Põhja-Peruus Las Aldases vahemikus 2000–1500 eKr (Fung 1972; Polia Meconi 1996), Chavín de Huantaris vahemikus 900–200 eKr ning Nazcas vahemikus 100 eKr – 700 pKr; *Anadenanthera* liikide lai levik Lõuna-Ameerikas ja Antillidel (keskne roll Tiwanaku kultuuris), kus selle tarvitamist dokumenteeris 1495. aastal kataloonia munk Ramón Pané (McEwan 2001, Torres 1995, Torres ja Rebke 2006, Pané 2008); sellele lisaks enamjaolt *Psilocybe* perekonda kuuluvate seente kasutamine Guatemalas, Mehhikos ja Colombias (Wasson 1983, Schultes ja Bright 1979, Reichel-Dolmatoff 2005). Peab märkima, et siiani ei ole tõestusmaterjali *ayahuasca* kasutamise kohta enne XVII sajandit ja selle iidsus on Peruu Amasoonias veenvalt kahtluse alla seatud (Bravec de Mori 2011). Siiski on tõenäoline oletada, et *ayahuasca*-väädi *Banisteriopsis caapi* omaduste tundmine, kas iseseisvalt või teiste taimede mõju tugevdajana, võib olla sama vana kui psühhotroopsete taimede kasutamine Ameerika mandrite ranniku-, kõrbe- ja mägiipiirkondades, kust iganes selle levik alguse sai. Eriti tõenäoline on see arvestades Amasoonia rahvaste huvi selliste taimede vastu nagu *Virola* (luulupuu) erinevad liigid ja *Anadenanthera peregrina*. *Banisteriopsise*-põhised valmistised võivad olla Kirde-Amasoonias koos tubaka ja kokaga olnud kasutusel juba sajandeid või isegi aastatuhandeid.¹

Nagu mujal Ameerikaski, koges Amasoonia rahvastik peale eurooplaste sissetungi suhteliselt lühikese aja, 150 aasta jooksul katastroofilist demograafilist hävingut, mida on peaaegu võimatu ette kujutada. Alles

hiljuti arvati, et see piirkond suutis ära elatada ainult väikesearvulisi kogukondi, kuna eeldati, et nendes paikades oli vähe valgullikaid.² Täna seks me teame siiski, et Kolumbuse-eelne Amasoonia oli koht, kus elasid suured rahvad ja olid keeruka ülesehitusega ühiskonnad, mida tõestab rikkalike inimtekkeliste Amasoonia mustade muldade (ADE) olemasolu suurtel maa-aladel, mitte ainult orgudes, vaid ka kõrgemates kohtades, kus mastaapsete raie tööde tulemusena on nähtavale tulnud paljude nn satelliit-külade säilmed. Edela-Amasoonia metsade jätkuv lageraie on toonud nähtavale geoglüüfe, hiiglaslikke kultivatsiooni alalaid, tõstetud teid ja põlde (vt McEwan, Barreto ja Neves 2001; Mann 2008; Schaan, Ranzi ja Pärssinen 2008). *Banisteriopsis caapi* (ja muude taimede) kasutamise traditsioonid paigutuvad seega suuremasse sotsio-kultuurilisse konteksti, mis hõlmab keerukaid ühiskondi, kellel olid laialdased kaubandusvõrgustikud, kes kasutasid ressursse optimaalselt ja tõenäoliselt eksperimenteerisid süstemaatiliselt taimedega (ja loomadega), õppides tundma mürgiseid taimi, farmakoloogiliste omadustega ravimtaimi ning taimi, mis mõjutavad teadvust.

Kui tahame mõista Ameerika põlisrahvaste kosmoloogiat, spirituaalsust ja kunstivorme, peab meil olema teadmisi šamanismist ning peame aru saama, et tähtsuse poolest on keskele kohale asetatud psühhotroopsete taimede rituaalne kasutamine, sealhulgas tubakas ja koka, mis on ilmselt kõige varem dateeritud psühhoaktiivsed taimed Ameerikas, vähemalt aastast 6000 eKr (Dillehay jt 2010). Selliste taimede abil esile kutsutud teadvusseisundid on kindlasti mõjutanud Ameerika pärismaalaste animistlike tõekspidamiste kujunemist, kus intelligentsus omistatakse ka taimedele, loomadele ja kogu elusloodusele ning inimeste roll on olla loodusmaailma hoidjateks. Šamanism (mis on kasvavat huvi äratanud juba 1960ndatest; vt Znamenski 2007) kätkeb endas epistemoloogilisi protsesse, millest kõige radikaalsemad sisaldavad teadmiste hankimist huviobjektiga samastumise või isegi kognitiivse transformatsiooni kaudu; vaatenurk, mis ootamatult selgitab paljuski Kolumbuse-eelse kunsti tähtsust, milles on arvukalt näiteid jaaguariks ja linnuks moondumisest (Reichel-Dolmatoff 1988, Stone 2011).

Milliseid arenguid võib endaga kaasa tuua järjest suurenev huvi *ayahuasca* ja teiste Lõuna-Ameerika taimede vastu? Selle teemalised

diskursused on kogu maailmas märkimisväärselt ühetaolised. Paljud inimesed räägivad, et nende kogemused pühade taimedega on andnud neile isiklikke sisekaemusi või leevendust erinevatele hädadele. Nendele, kes on religioosete või spirituaalsete kalduvustega, võimaldab *ayahuasca* juurdepääsu teadvusseisunditele, milles avaldub jumalikkus ja mis aitavad sügavalt mõista biosfääri pühadust. Seega võib öelda, et *ayahuasca* aitab kaasa ökoloogilise maailmapildi kujunemisele. Ta annab hääle ja esindab mitteinimeste maailma, tagades niiviisi selle, et flora ja fauna lood ei kaoks.³ Need kontseptsioonid on tugevalt joondunud Amasoonia mõttekäikudega, et psühhoaktiivsed taimed hõlbustavad kontakti vaimumaailmaga, mis ei ole looduslikust keskkonnast eraldatud. See on eriti oluline tänapäeval, arvestades seda, kuidas kliimamuutused ja globaalne keskkonna olukorra halvenemine mõjutab kõiki rahvaid, ehkki mitte tingimata võrdsel määral, nagu Rob Nixon oma tähelepanuväärses raamatus „Slow Violence and the Environmentalism of the Poor“ kirjeldab. Võib olla suudab *ayahuasca* aidata kaasa, et kultuurilised hoiakud looduse suhtes radikaalselt ümber hinnataks. Ainult läbi sügava, võrdväärsema, vähem inimkeskse suhte loodusega on tuleviku religioonidel, rahvastel ja poliitilistel liikumistel võimalik säilitada mingisugustki tähenduslikku sidet reaalsusega.

Ayahuasca liidab ilmselt juba praegu inimesi ühendustesse, mis püüavad ellu kutsuda sotsiaalseid muutusi, sealhulgas valitsuste ja korporatsioonide tegevust, kes hävitavad pühade taimede kasvupaiku massiliselt ja rohekm kui kunagi varem. Võib-olla tahavad taimed, et me kõik saaksime aru, et passiivsuse, rahumeelsuse ja ainult enesekesksete mõtiskluste aeg on otsa saanud. Ennekõike usun ma, et *ayahuasca* saab aidata meil mõista biofilia fundamentaalset kontseptsiooni, mis tähendab loomulikult elu armastamist. Christopher Marley räägib oma uues imetusväärses raamatus „Biophilia“ sellest, kui tohutult palju kohustusi on inimliigil kui selle planeedi kaitsjal. „Neid kohustusi aitab meil täita mõistmisvõime, empaatiatunne ja heasoovlikkus meid ümbritsevate elusüsteemide suhtes. Õnneks on see sümbiootiline suhe. Mida enam me loodusmaailma mõistama ja sellele tänulikud oleme ja mida enam me sellesse investeerime, seda suurem on rahu, rahulolu ja rõõm, mida me sellest ühendusest vastu saame.“ (Marley 2015, 6). Lühidalt, *ayahuasca*

abil vabaneme ehk vaatenurgast, et inimene on evolutsiooni tipp (Gee 2013), see aitab saada üle liikidevahelisest rassismist ja näidata meile, et oleme vaid üks osakene selles süsteemis, mida Eduardo Kohn on nimetanud „minade ökoloogiaks“ (*ecology of selves*) (Kohn 2013).

Selge on see, et *ayahuasca*'t on paigutatud mitmesugustesse kategooriatesse ja talle on omistatud erinevaid rolle, kuna paljud inimesed on saanud sellega seotud kogemusi erinevates kontekstides (religioon, teraapia, kunst, teadus). Paljudel juhtudel on *ayahuasca*'t personifitseeritud: mõnede jaoks on ta taim-õpetaja, nagu Peruu *vegetalismo*'s, arhetüüp, kes laiendab intelligentsuse inimilmast ka kogu muule loodusele (see arhetüüp esindab taime vaimu, kes on targem kui inimene, seepärast ka õpetaja); teiste jaoks on ta emake *Ayahuasca* (huvitaval kombel on tukanodel Vaupésis *yajé* meessoost), andes talle sellega heatahtliku ja emotsionaalselt intiimse rolli. *Ayahuasca*'t võidakse pidada ka pühaks ravimiks, vahendiks oma sisemise tervendaja või kõrgema mina juurde jõudmiseks või viisiks lahustada oma ego ja kogeda sümboolset surma. Samuti tuntakse seda kognitiivse võimendina, töövahendina kunstilise, teadusliku või tehnilise inspiratsiooni ammutamisel, või võimalusena kogeda ilu ja sotsiaalset integreeritust.⁴ *Ayahuasca* ja selle aktiivainete teaduslik uurimine paistab andvat hea tulevikuväljavaate ka inimitajude uurimisele, kuna katsete käigus uuritakse nende ainete poolt tekitatud muutusi tarvitaja ajuprotsessides ja bioloogilistes mehhanismides (McKenna ja Riba 2015). Lisaks sellele näitavad hiljutised uuringud DMT ja 5-metoksü-DMT tugevat immuunmoduleerivat võimekut (Frecska jt 2013, Szabo jt 2014), avades uusi uurimissuundi, mis võivad luua ühendusi füsioloogiliste ja kognitiivsete protsesside vahel.

Mõned traditsioonilised akadeemikud vaatavad kaasaegsetele *ayahuasca* narratiividele teatava põlgusega, pidades neid *new age*'likeks konstruktsioonideks ja „müstiliseks plämaks“. Nii või teisiti, väljastpoolt vaataja pilk on pealiskaudne: sellised uurijad vaatlevad oma uurimisaluseid nende sotsiaalsetes ja kultuurilistes tingimustes ja määravad kategooriad nende lahterdamiseks või kõrvale jätmiseks. Sisuliselt on aga tegu suurema väljakutsega, sest inimene siseneb uutesse valdustesse ja need lood on ainus materjal, millest lähtuda. Sellesse raamatusse on valitud ainult sellised tekstid ja visuaalsed kunstitööd, mille autoritel

on isiklik kogemus *ayahuasca*'ga, mis annab nende loomingule erilise väärtuse ja neid võib uurida mitmel erineval viisil. Sel põhjusel võiks seda uut „*Ayahuasca* antoloogiat“ väljaannet pidada esmaseks infoallikaks Amasoonia püha väadi poolt paljastatud lõputute teeradade kohta.

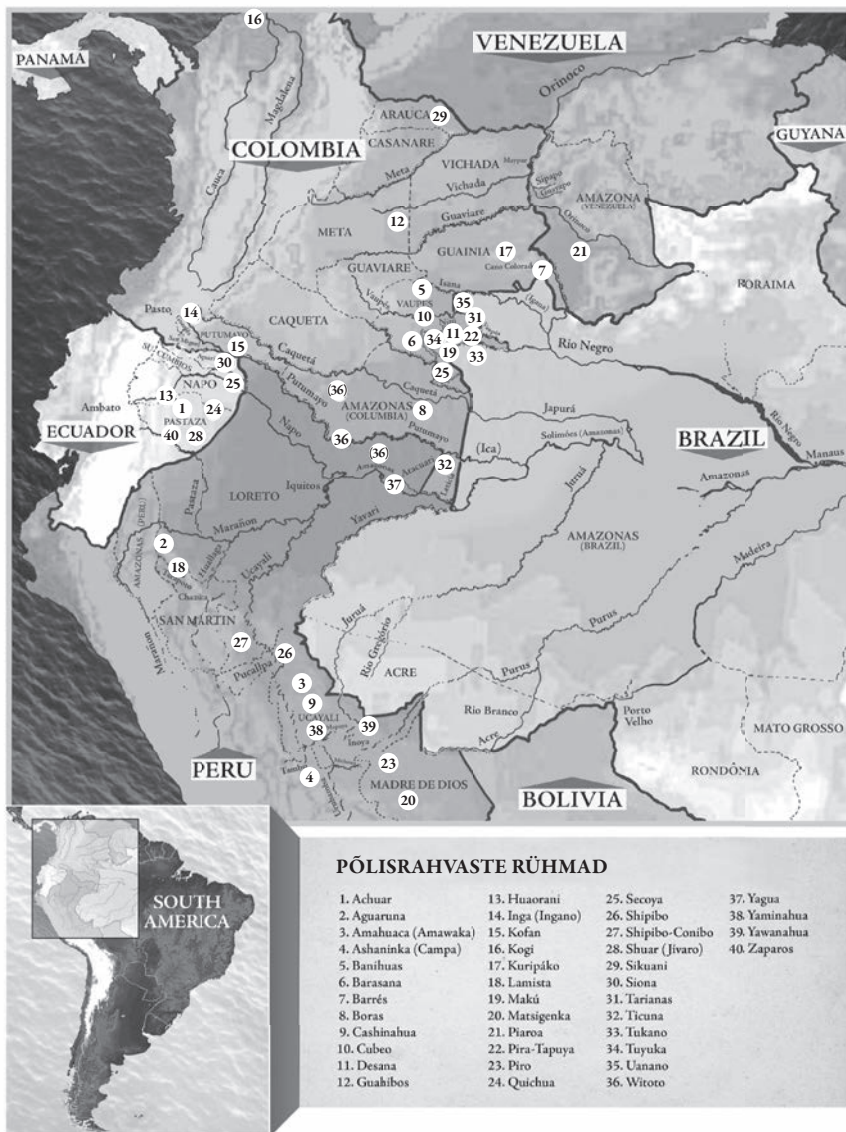
Märkused

1. Sellesse antoloogiasse oleme kogunud peamiselt need tekstid, milles räägitakse *ayahuasca*'st (mille segus on *Banisteriopsis caapi* + *Psychotria viridis*) ja *yajé*'st¹ (mille segus on *Banisteriopsis caapi* + *Diplopterys cabrerana*) ja mõned tekstid, milles räägitakse ainult kaapiväädist ilma lisanditeta. On ainult üks erand: Jonathon Milleri aruanne huaoranidest, kes kasutavad *B. muricata*'t, lähedases suguluses liik, millel on laialdasem levikuala. Siin ei ole tekste, milles räägitakse *ayahuasca*-tõmmise analoogidest (Ott 1994, 1999), mida valmistatakse eelpool mainitud kolmest taimest koos muude taimedega. Teatakse ka paljusid teisi taimi, mida mõnedel juhtumitel lisatakse eesmärgiga nende taimede omadusi tundma õppida (vt Bristol 1965, Schultes 1972, Luna 1986, Ott 1995, Rätsch 1998, 2005).
2. Hinnangud Kolumbuse-eelse Ameerika rahvaarvu kohta on oletuslikud – välja on pakutud 50 kuni 112 miljonit, ja nendest inimestest umbes 90 protsendi surm jaotub vähem kui kahe sajandi löikesse, moodustades ehk kolmandiku kogu maailma rahvaarvust (vt Denevan 1976, Thornton 1997, Henige 1998, Stannard 1992).
3. Alternatiivsetes keha, meele ja vaimu käsitlustes on lähedasteks teemadeks ka keskkonnateadlikkus ja huvi looduse vastu. Nagu ütles Barbira Freedman (2014:147), nüüdsed šamaanitaimede aiad on saanud osaks Amasoonia *ayahuasca*-šamanismi struktuurist. Linnaelanikele on see hea võimalus taimede tundmaõppimiseks. Vaata ka Nabhan ja St. Antoine (1993: 243), milles autorid kinnitavad, et „pole kahtlustki, et lingvistiline erinäolisus ning sellega seotud rahvatarkuse reservuaarid on sel sajandil muutunud sama ohustatuks kui bioloogiline diversiteet.“

---

1 **Raamatu koostajate märkus:** inglise keeles on samaaegselt kasutusel kaks alternatiivi *yajé* ja *yagé*, aga kuna *yagé* (tähega *g*) on inglise keeles tavapärasema hääldusega, siis eelistame selle variandi kasutamist; samas oleme nendes tekstides, mis on varem ilmunud, alles jätnud variandi *yajé*, kui tekstis on niiviisi olnud.

4. Märkimisväärne näide on konverents „Cuarto Encuentro Internacional de Culturas Andinas“, mis toimus 2014. aasta augustis Lõuna-Colombias Pastos ja oli pühendatud rahu teemale ja mille eesistujateks olid nii kohalikud kui rahvusvahelised autoriteedid. Konverentsil olid võrdselt esindatud nii akadeemiline programm (kus osalesid ka silmapaistvad põliselanikest õpetlased) kui tseremoniaalne programm, mis sisaldas peioote-uimakaktuse, *jopo* ja *yajé* kasutamist ning *temazcal*'i (asteekide higitelgi) rituaali (vt <http://www.culturasandinas.com/programacion/>).

Ülem-Amasoonia kaart, millel on märgitud põlisrahvaste rühmad ning paljud jõed ja kohad, mida siin raamatus mainitakse. Kaardi autor Jeff Drew. Hõimude eestistatud ja rahvusvaheliste nimetuste register on lk 600.